

Список використаних джерел

1. Євтух В.Б. Етнічність: енциклопедичний довідник: В.Б. Євтух, нац. пед. ун-т ім. М.П.Драгоманова, центр етноглобалістики., К., Фенікс, 2012., 396 с.
2. Етнос і соціум. Б.В. Потапов, В.А. Піддубний, Л.Є. Шкляр та ін., К., Наукова думка, 1993., 172 с.
3. Нельга О.В. Теорія етносу. Курс лекцій. Навчальний посібник. Київ. Тандем, 1997., 368с.
4. Сміт Ентоні Д. Національна ідентичність: пер. з англ. Е.Д. Сміт., К., Основи 1994., 223 с.

Баштова Ольга Григорівна,
ад'юнкт відділу докторантури
та ад'юнктури Національної академії
внутрішніх справ

ТЕРМІНОЛОГІЧНІ ОДИНИЦІ НА ПОЗНАЧЕННЯ ЦИВІЛЬНОЇ ВОГНЕПАЛЬНОЇ ЗБРОЇ В СУЧАСНОМУ ЗАКОНОДАВСТВІ

Функціонування термінів у законодавчих документах завжди були у полі зору дослідників, зокрема: Н.Артикуца, М. Вербенец, М. І.Кочан, С.Кравченко, М. Любченко, Л.Симоненко, Н.Шеремет, І.Царьова та ін. досліджували різні вектори правничої термінології української мови, зокрема процеси її творення.

Останнім часом значну увагу науковців привертають питання вивчення нормативно-правових актів, що виникли під час воєнного стану, та тих термінологічних одиниць, які функціонують в цих нових документах.

Одним із нових нормативно-правових актів є наказ Міністерства внутрішніх справ України від 01.03.2022 № 170 «Про особливості видачі громадянам України дозволу на придбання, зберігання та носіння мисливської зброї та набоїв до неї під час дії воєнного стану», у змісті якого репрезентовано термінологічні одиниці на позначення цивільної вогнепальної зброї. Найвні терміни, що слугували предметом нашого дослідження, відносяться до тематичної групи на позначення зброї, яка застосовується та використовується цивільним населенням з метою захисту життя та здоров'я громадян, забезпечення територіальної цілісності України від загрози з боку російсько-терористичних воєнних нападів.

Мета дослідження: проаналізувати термінологічні одиниці на позначення цивільної вогнепальної зброї у наказі Міністерства внутрішніх справ України від 01.03.2022 № 170 «Про особливості видачі громадянам України дозволу на придбання, зберігання та носіння мисливської зброї та набоїв до неї під час дії воєнного стану».

Термінологічні одиниці на позначення цивільної вогнепальної зброї як предмет нашого дослідження – це, власне, терміносистема, яка нині перебуває в стані формування. Тому вивчення загальних

тенденцій її розвитку, дослідження дериваційного потенціалу, зокрема продуктивності/ непродуктивності словотвірних типів, є актуальною як у теоретичному, так і в практичному аспекті [8, с. 120].

Передусім у нашому дослідженні, яке присвячене термінологічним сполукам, варто окреслити, що означає слово «термін». Так, у Словнику української мови запропоновано таке визначення: «термін – це слово або словосполучення, що означає чітко окреслене спеціальне поняття якої-небудь галузі науки, техніки, мистецтва, суспільного життя тощо» [7].

У Словнику іншомовних слів зазначено, що «термін» – «слово або словосполучення, що означає чітко окреслене спеціальне поняття якої-небудь галузі знань, техніки, мистецтва, суспільного життя тощо» [5].

Такі дослідники, як І. Білодід і А. Лагутіна вказують на те, що «терміни» – «це слова та словосполучення, покликані висловлювати поняття науки, техніки та інших спеціальних галузей» [1, с. 27].

Для О. Пономаріва «термін» – «це одиниця історично сформованої системи, що визначає поняття та його місце в системі інших понять, виражається словом або словосполученням, служить для спілкування людей, пов'язаних єдністю спеціалізації, належить до словникового складу мови й підпорядковується її законам» [3, с. 91, 93].

Погоджуючись з думкою О. Пономаріва, у нашому дослідженні, будемо покликатися саме на це тлумачення для правильного розуміння слова «термін», оскільки запропоноване вченим тлумачення є ґрунтовним та точним визначенням. Крім того, дослідник у своїй праці «Стилістика сучасної української мови» зазначає, що основна сфера застосування термінологічної лексики – науковий стиль та офіційно-діловий.

Зазначимо, що у аналізованому документі зустрічаємо низку термінологічних одиниць (зауважимо, що одиниці подаємо в алфавітному порядку) таких, як: *боєприпаси* (1 одиниця), *вогнепальна зброя* (2 одиниці), *мисливська зброя* (8 одиниць), *мисливська вогнепальна зброя* (1 одиниця), *мисливська вогнепальна гладкоствольна зброя* (1 одиниця), *мисливська вогнепальна нарізна зброя* (1 одиниця), *набій* (6 одиниць), *охолощена зброя* (1 одиниця), *патрон* (2 одиниці), *пневматична зброя* (1 одиниця), *холодна зброя* (1 одиниця).

З-поміж цих термінів зустрічаємо ті, визначення яких є в чинному законодавстві, наприклад: «*боєприпаси*»; «*вогнепальна зброя*»; «*мисливська вогнепальна зброя*»; «*набій*»; «*охолощена зброя*»; «*пневматична зброя*»; «*холодна зброя*», та ті, визначення яких є в словниках: «*мисливська зброя*», «*патрон*». Проте зауважимо, що зустрічаються й такі терміни, які сучасне законодавство не тлумачить. Це такі одиниці, як «*мисливська вогнепальна гладкоствольна зброя*» та «*мисливська вогнепальна нарізна зброя*».

Розглянемо детальніше термін «*вогнепальна зброя*» (пп. 2 п. 1; пп. 5 п. 1), яке означає: «зброя, яка призначена для ураження цілей снарядами, що одержують спрямований рух у стволі (за допомогою сили тиску газів, які утворюються в результаті згоряння метального заряду) та мають

достатню кінетичну енергію для ураження цілі, що знаходиться на визначеній відстані» [2, п. 8.2]. Таке визначення запропоновано у «Інструкції про порядок виготовлення, придбання, зберігання, обліку, перевезення та використання вогнепальної, пневматичної, холодної і охолощеної зброї, пристроїв вітчизняного виробництва для відстрілу патронів, споряджених гумовими чи аналогічними за своїми властивостями металевими снарядами несмертельної дії, та патронів до них, а також боєприпасів до зброї, основних частин зброї та вибухових матеріалів», затвердженій наказом Міністерства внутрішніх справ України, від 21 серпня 1998 року № 622. Варто сказати, що зазначена Інструкція покладена в основу наказу, який аналізуємо, та має всі необхідні визначення та роз'яснення. Термін «*вогнепальна зброя*» використаний для чіткого розуміння громадянами України, що саме потрібно надалі робити зі зброєю після припинення воєнного стану.

Під терміном «*мисливська зброя*» (одна одиниця застосована в назві наказу, дві одиниці у першому абзаці наказу, дві одиниці в пп. 1 п. 1; одна одиниця в пп. 2 п. 1; одна в пп. 3 п. 1; одна в пп. 4 п. 1) мається на увазі «зброя з гладкими, нарізними або комбінованими каналами стволів, у якій використовується кінетична енергія згорання пороху для кидання одиничного або множинного снаряда, і яка призначена для ураження тварин і птахів під час спортивного, аматорського чи промислового полювання» [6, с. 38].

Термін «*мисливська вогнепальна зброя*» (пп. 1 п. 1) визначається як «вогнепальна зброя, що відповідає вимогам, установленим до мисливської зброї технічним регламентом, а за його відсутності – національним (галузевим) стандартом» [2, п. 8.8].

У наказі законодавець виділяє терміни «*мисливська вогнепальна гладкоствольна зброя*» (пп. 1 п. 1) та «*мисливська вогнепальна нарізна зброя*» (пп. 1 п. 1), об'єднуючи їх у загальний термін «*мисливська зброя*», який застосовує для подальшого написання тексту [4, пп. 1 п. 1].

Термін «*охолощена зброя*» (пп. 2 п. 1) являє собою пристрої, виготовлені шляхом спеціального пристосування конструкції стрілецької вогнепальної зброї до стрільби лише холостими патронами, з яких неможливо зробити постріл снарядом, що має достатню вражаючу здатність» [2, п. 8.5].

Також у тексті використаний термін «*пневматична зброя*» (пп. 2 п. 1), який тлумачено у «Термінологічному словнику з дисципліни «Вогнева підготовка», як такий «вид зброї, до якого відносяться пістолети, револьвери, гвинтівки калібру понад 4,5 мм зі швидкістю польоту кулі понад 100 метрів на секунду, в яких куля приводиться в дію за рахунок стисненого газу» [6, с. 49].

Під терміном «*холодна зброя*» (пп. 2 п. 1) законодавець розуміє предмети та пристрої, конструктивно призначені та за своїми властивостями придатні для неодноразового заподіяння шляхом безпосередньої дії тяжких (небезпечних для життя в момент

спричинення) і смертельних тілесних ушкоджень, дія яких ґрунтується на використанні м'язової сили людини [2, п. 8.11].

«**Боєприпаси**» (пп. 2 п. 1), багатовживаний термін, який використовується у різних нормативно-правових актах, таких як: Закон України «Про державну підтримку підприємств, науково-дослідних інститутів і організацій, які розробляють та виготовляють **боєприпаси**, їх елементи та вироби спецхімії», від 15 травня 2000 року; Постанова Кабінету Міністрів України від 28 березня 2007 року № 553 «Порядок утилізації ракет, **боєприпасів** і вибухових речовин»; Постанова Кабінету Міністрів України від 21 вересня 2021 року «Про затвердження Порядку застосування членами добровольчих формувань територіальних громад особистої мисливської зброї, стрілецької зброї, інших видів озброєння та **боєприпасів** до них під час виконання завдань територіальної оборони» та ін.. Цей термін означає «спеціально виготовлені вироби одноразового використання, які призначені забезпечити ураження цілей в умовах збройної боротьби, самооборони, полювання, спорту, до них належать патрони до нарізної вогнепальної зброї різних калібрів, а також заряджені патрони до гладкотельних мисливських рушниць, мисливський порох і капсулі» [2, п. 8.9].

У межах загального терміна «**боєприпаси**», що має видову ознаку, виділимо терміни «**набій**» (одна одиниця застосована в назві наказу, дві одиниці у першому абзаці наказу, одна одиниця в пп. 1 п. 1; одна в пп. 3 п. 1; одна в пп. 4 п. 1) та «**патрон**» (дві одиниці застосовані у пп. 2 п. 1), які теж функціонують в наказі. При цьому термінологічна одиниця «**набій**» означає «бойовий снаряд, патрон з необхідною для пострілу кількістю вибухової речовини, а також куля, дріб або картеч» [7], а «**патрон**» – «з'єднані гільзою в одне ціле куля або дріб із порохом зарядом і капсуль із запальником» [7].

Зауважимо, що вищезазначені терміни зустрічаються як в назві самого документа, так і у назві тих документів, на які покликається нормотворець у самому нормативно-правовому акті: наказ Міністерства внутрішніх справ України від 01.03.2022 № 170 «Про особливості видачі громадянам України дозволу на придбання, зберігання та носіння **мисливської зброї та набойів** до неї під час дії воєнного стану»; Порядок застосування членами добровольчих формувань територіальних громад особистої **мисливської зброї та набойів** до неї під час виконання завдань територіальної оборони, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 29 грудня 2021 року № 1448; Інструкція про порядок виготовлення, придбання, зберігання, обліку, перевезення та використання **вогнепальної, пневматичної, холодної і охолощеної зброї, пристроїв вітчизняного виробництва для відстрілу патронів, споряджених гумовими чи аналогічними за своїми властивостями металевими снарядами несмертельної дії, та патронів** до них, а також **боєприпасів** до зброї, основних частин зброї та вибухових матеріалів, затвердженої

наказом Міністерства внутрішніх справ України від 21 серпня 1998 року № 622.

Крім того, (і це переважно) аналізовані термінологічні одиниці функціонують у тексті документа, який досліджуємо. Наприклад: *«видача уповноваженими підрозділами Національної поліції України громадянам дозволу на придбання, зберігання та носіння мисливської вогнепальної нарізної, гладкоствольної зброї (далі – мисливська зброя) та набоїв до неї здійснюється за поданою на ім'я керівника органу поліції за місцем проживання (перебування) заявника письмовою заявою про видачу дозволу на придбання, зберігання та носіння мисливської зброї (далі – заява) за наявності документу, що посвідчує особу»* (пп.1 п. 1) або *«дозволи на придбання, зберігання та носіння мисливської зброї оформляються, переоформляються після проведення за можливості органами поліції у встановленому порядку перевірок...»* (пп.2 п. 1).

З огляду на те, що в чинному законодавстві є визначення не всіх термінів, які репрезентовані в документі, вважаємо за потрібне надати пропозиції щодо внесення їх в подальших редакціях нормативно-правових актів, а саме: терміну *«мисливська вогнепальна гладкоствольна зброя»* дати таке визначення: *«вогнепальна зброя, яка має ствол (стволу) з гладкими каналами, та призначена для стрільби набоями для гладкоствольної зброї»*, а також визначення терміну *«мисливська вогнепальна нарізна зброя»* – *«вогнепальна зброя, ствол (стволу) якої мають нарізи по всій довжині, за допомогою яких куля в каналі ствола рухається, обертаючись, що збільшує дальність і точність стрільби»*.

Отже, у наказі Міністерства внутрішніх справ України від 01.03.2022 № 170 «Про особливості видачі громадянам України дозволу на придбання, зберігання та носіння мисливської зброї та набоїв до неї під час дії воєнного стану» наявна низка термінологічних одиниць, які раніше функціонували в мові права та на сьогодні активізувалися з огляду на ту ситуацію, яка нині склалася в країні. У зазначеній законодавцем тематичній групі на позначення зброї подано основні терміноназви та номенклатури, які свідчать про об'єктивну оцінку законодавцем тексту документа. Проте цього недостатньо, оскільки, у подальшому, необхідно впровадження нових визначень термінів на позначення цивільної вогнепальної зброї, передусім для більш точного та правильного розуміння громадянами законодавчого тексту.

Список використаних джерел

1. Білодід І.К., Лагутіна А.В. Особливості системи наукової термінології періоду НТР у контексті загальнолітературної мови... *Науково-технічний прогрес і проблеми термінології*. Тези доповідей республіканської конференції. Львів, 1980. С. 26–27.
2. Інструкція про порядок виготовлення, придбання, зберігання, обліку, перевезення та використання вогнепальної, пневматичної, холодної і охолощеної зброї, пристроїв вітчизняного виробництва для

відстрілу патронів, споряджених гумовими чи аналогічними за своїми властивостями металевими снарядами несмертельної дії, та патронів до них, а також боєприпасів до зброї, основних частин зброї та вибухових матеріалів : наказ Міністерства внутрішніх справ України від 21 серпня 1998 року № 622. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/>.

3. Пономарів О.Д. Стилїстика сучасної літературної мови. Тернопіль, 2000. 276 с.

4. Про особливості видачі громадянам України дозволу на придбання, зберігання та носіння мисливської зброї та набоїв до неї під час дії воєнного стану: наказ Міністерства внутрішніх справ України від 01.03.2022 року № 170. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/z0273-22>

5. Словник іншомовних слів. URL: <https://www.jnsm.com.ua/cgi-bin/u/book/sis.pl?Qry=%F2%E5%F0%EC%B3%ED>.

6. Скрипченко О.Т. Термінологічний словник з дисципліни «Вогнева підготовка» Дніпро: ТОВ ВКФ «Візіон», 2020. 64 с.

7. СУМ–11 – Словник української мови : в 11-ти томах. URL: <http://sum.in.ua/>.

8. Шеремет Н. Правнича термінологія української мови та процеси творення. Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Проблеми української термінології. 2013. № 765. С. 120–123.

Васюта Юлія Володимирівна,

ад'юнкт кафедри криміналістики та судової медицини Національної академії внутрішніх справ

ФУНКЦІОНУВАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ В МІЖНАРОДНОМУ ВИМІРІ: ПРАВОВИЙ АСПЕКТ

Дослідження актуальних правових проблем, зокрема, мовної політики, є важливим завданням сьогодення. З огляду на це мовна політика в Україні була і залишається в полі зору науковців: Б. Ажнюка, Н. Артикуци, А. Великої, О. Демської, Н. Дічек, О. Доценко, Ю. Макарець, Г. Проценко, О. Тараненка та інших. Насамперед проблематика визначення та реалізації мовної політики в Україні крізь призму міжнародного досвіду зумовлена вдосконаленням національного та міжнародного законодавства, імплементацією міжнародно-правових норм, задля захисту прав та свобод людини, а також визначенням пріоритетних напрямів реалізації мовної політики у різних галузях життєдіяльності: освіті, діловодстві, судочинстві тощо.

Одним із питань мовної політики на сьогодні постає українська мова, яка є невід'ємним складником нашої держави та важливим елементом її конституційного ладу. Водночас на сучасному етапі розвитку та становлення України як незалежної держави набуло актуальності питання щодо функціонування української мови не лише на національному, але й на міжнародному рівні. Оскільки останнім часом транскордонна злочинність набирає обертів, зокрема, з моменту дії